

BILTEN 1

Datum: 19.08.2022.

Juče na FEP-u:

Radionice:

- Mural od zemlje
- 3000 godina na Zemlji
- Čarapa teatar
- (Po)kretanja
- Psihološka otpornost

Parada biciklova

Program svečanog otvaranja

Predstave:

- *Mogućnost zabavljanja kod ptica* (Bitef teatar, Beograd, Srbija); 12+
- *Odjeci slavlja* (Ikarus stage Arts – Nordisk Teaterlaboratorium Odin Teatret, Holstebro, Danska); 3-103

Muzički program:

- Santos Brothers
- Repetiror

Utisci publike

Mogućnost zabavljanja kod ptica

- Najviše su mi se dopali dronovi. (7)
- Meni se najviše dopalo zato što su pomogli prirodi dobro da živi. (8)
- Dopao mi se deo kad su spašavali prirodu. (7)
- Ja volim jako elektroniku i svideli su mi se roboti i struja. (10)
- Ja mislim da se priroda osvetila ljudima za sve što su joj uradili. (9)
- Predstava nije ono što sam očekivao, ali mi je bila jako lepa i dao bih joj najveću ocenu. (9)
- Na početku je bilo sve nejasno, ali onda se sve razjasnilo. (8)
- Svidelo mi se kad je usisivač tehnologirao. (9)

Zavirimo u dečija očekivanja od predstava...
Mogućnost zabavljanja kod ptica

Na pitanje “Šta su vaša očekivanja o predstavi u kojoj su superheroji žena-drvo i čovek-ptica?” dečiji žiri je odgovorio...

Žena-drvo je majka priroda, a čovek-ptica je njen pomoćnik koji joj pomaže da svet bude u balansu. Oni su prijatelji (a možda i nešto više) i kada se desi neki problem čovek-ptica (telo čoveka, ptičija glava i krila) pomaže glavnoj junakinji (koja je predstavljena kao žena sa telom drveta, a ljudskom glavom, rukama i nogama) da spase planetu.

Iako ih je predstava potpuno iznenadila u odnosu na očekivanja, dečiji žiri se složio da je to dobro i da im je predstava koju su pogledali dala puno ideja za razmišljanje i diskusiju.

Dečiji žiri moderira: **Danilo Milovanović**

Reč kritičarke: Šta nam poručuje aparat za kokice?

Mogućnost zabavljanja kod ptica

Mogućnost zabavljanja kod ptica po tekstu Tijane Grumić, u režiji Nikole Isakovića prva je predstava koju je publika imala priliku da vidi na ovogodišnjem FEP-u. Centralno pitanje komada je upravo podudarno sa osnovnim predmetom proučavanja ekologije kao nauke: na koji način životna sredina utiče na živa bića, i kako ona utiču na nju. Zbog toga je bilo naročito izazovno susresti se sa postavkom koja predstavlja svojevrstan kontrapunkt temi, jer koristi formu pozorišta predmeta.

Mali kućni aparati, igračke na baterije i raznovrsne lampe, postaju lutke koje se zabaljaju dok pripovedaju legende o samouništenju nemarne i samožive ljudske vrste. Vizuelnoj dinamici doprinose projekcije na video-bimu i dva televizora, kao i dosledno poigravanje svetlošću i senkama.

Sam narativ je segmentiran, međutim u ovakvoj postavci i dalje deluje vrlo složeno i neretko izmiče pažnji. Iako je moguće prihvatiti uslovnost da predmeti govore o iskustvu koje je isključivo ljudsko (npr. kada se usisivač priseća kako je skupljao jaja u kokošinjcu), perspektive i glasovi ponekad deluju konfuzno jer se često dodeljuju predmetima nedovoljno motivisano ili čak stihijski. Dodatni problem predstavljaju mesta koja bi trebalo da predoče istinita sećanja i kao takva budu antiteza legendama, a onda se u okviru tih segmenata pojavi petao koji sam stavlja glavu na panj, ili jaje iz koga se izlegne pile, iako kokoška već neko vreme ne leži na njemu. Ovakvi trenuci su doduše retki i vrlo poetični, ali ipak unose zabunu i sumnju u iskrenost pripovedača.

Takođe, ostala je nejasna i funkcija pojedinih predmeta, dok su neki drugi nedovoljno iskorišćeni, iako stoje na sceni i privlače pažnju tokom čitave predstave.

Međutim, glumačka veština oživljavanja predmeta na baterije je publiku često ostavljala bez daha, a interakcija samih uređaja je sprovedena vrlo šarmantno i duhovito.

Zahvaljujući tome, pažnja publike uspeva da se održi, a poruka da se prenese i sasvim je sigurno da će ova predstava ostati u sećanju mlade publike ne samo kao autentična, već pre svega kao upozoravajuća i vrlo važna.

Marija Pejin

PJESMA DANA: Tadeuš Ružević, "Kako je dobro"

Mislio sam drveće ne daje više hlada.

U Bačkoj Palanci je toplo. Ali ne *topla dobrodošlica, ljubav me grije* i ina prenesena značenja. Već krajnje nemetaforično toplo. Sunce prži. Dunav je niži. Trava je žute boje. A okovratnici majica dva valera tamniji.

Kažu da sutra kreće zahlađenje. To su rekli u srijedu. Pa opet u četvrtak. Kažu i danas za sutra.

Dvadeset osmi FEP na trideset osam stepeni.

O vremenskim prilikama se uvijek govorilo. One su poluga koja iscureli razgovor gura dalje. Oprobani metod za zasijecanje guste neprijatnosti tišine. Ili ulazna tačka za tekst festivalskog biltena.

Ipak, osjećamo da su razgovori koje danas vodimo o vrućini nešto više od konverzacijske poštapalice. Osjećamo da je voditi razgovor o nečemu drugom poštapalica.

I to nije stoga što smo bogtepita kako osviješteni, odgovorni, obrazovani. Ni zato što smo na festivalu kome je ekologija tema. Ni zato što smo gledali predstavu u kojoj na svijetu više nema ljudi, ptica, drveća. Čak ni breza.

Nije zato. Već zato što je stislo. Stislo i ne pušta.

Pravimo predstave za generaciju kojoj je rečeno da je svijetu došao kraj. Gledamo ih u oči i nadamo se da će oni ispraviti naše greške.

A oni se igraju, smiju, ciče. Isto kao što mi plešemo, pijemo, pričamo.

U Bačkoj Palanci je toplo. I metaforički. Oko srca.

Mislio sam čovjek nema srca.

Mirko Radonjić

FEPOLUMNA: O mravima, cvrčcima i pomalo o puževima

Udarna vest: jedna porodica mrava bila je u najmanju ruku iznenađena kada su im u kuću upali pozorištanci i prekinuli redovnu nabavku vode sa česme u kuhiji.

Kakav je to način, govorilo se ispod svakog nivoa čujnosti, mi smo ovde bar par stotina generacija, taj njihov FEP ni cele dve. Šta je dvadeset osam godina? Meni je prapraprapraded jeo salamu na koju su građevinari zaboravili dok se radio temelj za ovu kuću, a nije prošlo ni pet mravljih minuta oni su se odomaćili kao da su ovde oduvek. Pozorištanci? To su sve neradnici, galamdžije, znam slonove što hodaju tiše. Dođu tako, krevelje se, nedelju dana nema mi mira. Pale vatre, voze robote, je'l ovo predstava ili koncert? Čemu to pozorište služi uopšte? Bio sam ja jednom u pozorištu, dobro, znam nemamo mi pozorište ali tako neka priredba bila, meni rekli siđite sa scene, 'de da siđem kad ništa ne vidim bez naočara? A uvek, ali uvek sedne neki grmalj ispred mene. Ja kažem gospođo možete malo u stranu ne vidi mi ovo dvestaosamdesetosmoro dece ništa. Ona se pravi da ne čuje. Ja onda reko' deco juriš, i celu smo je izujedali, pa su nas izbacili, mnogo sam dragih članova dalje robune izgubio tog dana. Šta sam ono hteo? A, da! Reci ti meni odakle njima onoliko hleba? Nisu tu čista posla. Milane, nosi tu mrvu i ne lupetaj mnogo, već uhodano su dobacili mnogi.

Milan je kasnije viđen kako krišom pokušava da bez karte ili čepova za reciklažu uđe na predstavu "Mogućnost zabavljanja kod ptica" kojom je počeo ovogodišnji festival. Posle je na sva usta pričao kako tamo nije video ni jednu pticu, a sve je pomno pratio i čudio se kako deca mirno gledaju predstavu.

U sred sezone nema posla za cvrčke, statistika kaže da ih svake godine sve više odlazi u hladnije krajeve, gde su zime duže ali dnevnicke poštene. Našli smo samo jednog cvrčka voljnog da govri o tome. On je ovom prilikom želeo da ostane anonimn.

Ja sam sanjar, ne vredi kriti, pa i to valjda neko mora biti. Ubi nas hiperprodukcija i inercija, inflacija. Nemam nikakve benefite a ne profite, Kao slobodni umetnik, smrtnik. Da sam na birou barem bi mi prevoz na gradskoj liniji bio jeftiniji. Neću u inostranstvo da za dinar molim, ja svoju zemlju volim i kad je korim. Svi mi govore, ti si cvrčak lud, ovde niko ne vidi sav tvoj trud. Pa neka sam, makar ostao sam. Nisam se ja godinama školovao da bi u Švajcarskoj za rodnim krajem bolovao. Raste li tamo popino prase? Raste li, zna se? A i da raste, ne zove se tako, a ja hoću da živim gde postoji i raste nešto tako lepo kao popino prase. Reći ću vam nešto, al' u poverenju. Ima nas još, nisam sam, ja ih sve vidim kad tonem u san. Na mestu gde je večno leto, festival, mesto sveto. Zbog njega se moje sestre i braća, svako drag, svojoj miloj kući vraća. Gde je pesma, igra i osmeh valuta, videćeš nas na sceni, a ne kraj puta. Recite NE noćnoj mori. Sanjajte sa mnom, za snove se bori, od naših snova java se tvori.

Selimo se na Floridu, izjavili su puževi. Koliko nam treba do tamo? Ne znam, ali mi ćemo polako, pa kad stignemo, stignemo. Čuli smo da se tamo pojavio Veliki Puž, puž svih puževa! Da se deset nas popne jedno drugom na kućicu ne bi mu bili ni do rožnatog prevoja. Telo mu je vitko, belo, vedro i po najjačem suncu sjajno, njegova kućica prosto hipnotiše, a kažu da je otvorena za sve posetioce. Ja sam čula da ima i brkove. Mi smo čuli da ih ima dva. Dva brka, šta tu ima čudno? Dva para brkova! Da to nije neka podvala ježeva? Dugo nisu pravili frku. Nije, video sam na majici deteta koje mi je pomoglo da pređem put sliku belog puža, ako je na majici mora da je istina. Toliko je puž na slici bio lep da sam zaboravio kud sam pošao. Pozorišni festival? Mama, vodi me da vidim puža! Šta ćeš tamo imaš puža kod kuće! Pa ne znam baš, ne izlazim ti ja mnogo iz kuće, ali ovo moram da vidim, nešto mi govori da je ovo moja godina, godina puža.

Danilo Brakočević

Zavirimo u dečija očekivanja od predstava...
Odjeci slavlja

Na pitanje "Šta očekujete od predstave *Odjeci slavlja (Echoes of Celebration)*?" dečiji žiri je odgovorio da su očekivali koncert ili predstavu o muzici.

Dečiji žiri moderira: **Danilo Milovanović**

Utisci publike

Odjeci slavlja

- Osećao sam se ispunjeno. Mogao sam da krenem da plešem onako kako nisam ni znao da umem.
- Predstava je drugačija nego inače. Što se tiče interakcije sa publikom to nije nešto što se često sreće.
- Plesali su kao da su kod kuće i da ih niko ne gleda. Najdivnije je kad vidiš da je na sceni neko tako opušten.
- Pesmama pokazuju svoju kulturu, svoju tradiciju, mesto odakle dolaze...
- Koreografija je na sve strane i otkačena. Posebno mi se sviđa kad prate ritam.
- Oni šire glas onih kojih nema. Mi ih se sećamo, cenimo, poštujemo, volimo, bili su deo nas bilo da su umrli ili otputovali. Kao ptica koja je sahranila oca iza glave.
- Prvo mi je bilo dosadno, a onda mi se dopalo kad su krenuli da imaju velike pokrete.
- Pantomimom su objašnjavali šta pevaju.
- Nama treba nešto teško i ozbiljno. Mi volimo dramu. Mi želimo da se zadivimo. A stariji ne vole dramu jer zaspu na drami i zato vole koncerte jer se tad prisećaju svoje mladosti, prvog poljupca, prve ljubavi, prvih žurki...
- FEP je nepredvidiv.
- Samo su odrasli plesali i baš mala deca, a na FEP-u treba deca kao što smo mi više da plešu. Nama deci je zanimljivije ono što odrasli imaju da kažu.
- Mojoj mami bi se ovo sigurno svidelo da je došla.

Reč kritičarke: Proslavljanje različitosti

Odjeci slavlja

Nakon što je završena formalna ceremonija otvaranja festivala, pred nespremnu publiku je istrčalo jedanaestoro izvođača sa instrumentima sa svih strana sveta, čime je započeo pozorišni koncert *Echoes of Celebration* koji je nastao u produkciji Ikarus Stage Arts – Nordisk Teaterlaboratorium Odin Teatret iz Danske.

Ispostavilo se da ih na sceni čeka još instrumenata, i da svi članovi ove multinacionalne trupe znaju podjednako dobro da sviraju, pevaju i plešu.

Sa neverovatnom energijom, poletom i šarmom, uz jedinstven scenski nastup, trupa je izvela repertoar koji obuhvata autentične i mahom prepoznatljive pesme najrazličitijih tradicija, uključujući i pesmu *Niška banja, topla voda*.

Publici je predstavljena ne samo šarenolikost muzičkog, već i plesnog, ali i odevnog nasleđa, kroz pažljivo odabrane kostime koji ukazuju na različitost, ali su kao i svi ostali navedeni elementi nastupa, usklađeni tako da deluju kao sasvim prirodna, jedinstvena i univerzalna celina.

Svaki pojedinačni izvođač i izvođačica imali su prostora da iskažu sopstvenu osobenost i neverovatne talente, pa su i na taj način poslali jasnu poruku i skrenuli pažnju na činjenicu da se različitosti i istaknuti kvaliteti pojedinaca ili naroda ne moraju isključivati, već da se kroz saradnju i komunikaciju mogu samo razbokoriti, podržati i međusobno dodatno osnažiti.

Marija Pejin

BILTEN 2

Datum: 20.08.2022.

Juče na FEP-u:

Radionice:

- Mural od zemlje
- Čarobni pasulj
- 3000 godina na Zemlji
- Čarapa teatar
- (Po)kretanja
- Zelena transformacija u kulturi
- Astro Bačka
- Psihološka otpornost

Uragan na Floridi

Tribina *Osvajanje slobode na FEP-u*

Predstave:

- **Metamorfoze** (Ikarus Stage Arts, Holstebro, Danska)
- **Astronauti** (Umjetnička organizacija Shooma, Bjelovar, Hrvatska)
- **Crno jagnje** (Puls teatar, Lazarevac, Srbija)

Brlog – Interaktivni koncert

Muzički program

Utisci publike

Metamorfoze

- Zanimljivo mi je to što su svi iz različitih država. (12)
- Predstava je predivna, uživali smo. Da je imala ocena 100, dobila bi 100. (51)
- Svideli su mi se ovi što sviraju. (7)
- Igrači su lepi i zabavni. (14)

Astronauti

- Najbolje je bilo kad je bio slonić. (7)
- Najviše mi se svideo deo kad su nas ujedale čarape! (9)
- Slon nas je prskao! (6)
- Voleo bih još jednom da dođem na tu predstavu. (9)
- Lepa je predstava, ali mislim da je za manju decu, a starijoj je bilo dosadno jer su prerasli. Bilo je interaktivno i gluma im je bila baš dobra. (9)
- Priča je da prelazimo planete i bio je čokoladni tunel. (6)
- Doživeo sam predstavu kao put kroz moj život. (9)

Reč kritičarke: Autostoperski vodič kroz galaksiju... za decu *Astronauti*

Astronauti su interaktivna predstava (Umjetnička organizacija *Shooma*, Bjelovar, Hrvatska) u kojoj Kapetanica (Una Štalcar Furač) i Izviđačica (Irma Unušić) vode decu na plesno putovanje kroz planete (kako ove poznate tako i još neotkrivene poput Planete vodenog slona ili Lepljive planete). Važno putno sredstvo jeste fenomenalna muzika koju izvode Vanesa Petrac i Ivan Marojević, a rediteljka je Maja Zećo.

Interaktivnost, centralni element predstave, ostvaruje se postepeno – kako predstava počinje obilaženjem poznatih planeta Sunčevog sistema u prostoru iza paravana da bi se *igrajući* prostor zatim proširio na celu prostoriju zajedno sa prostorom mašte koji je “porastao” do izmišljenih planeta. U ovom iskustvu deca su izrazito uživala, a veliki je uspeh predstave da je interakcija sa decom ostvarena bez napora, prirodno, a nijedno jedino dete se nije povuklo zbog nezainteresovanosti ili stida.

Iako na putu kroz Sunčev sistem predstava opisuje i postojeće planete, te sadrži i edukativnu notu, sam siže predstave – put kroz galaksiju – sekundaran je u odnosu na formu – interaktivno plesno putovanje koje angažuje decu da maštaju i zaigraju se u zajedničkoj maštariji (a ko se ne bi igrao da je na Planeti čokolade?)

U susretu sa predstavama koje se skromno koriste storitellingom, ili koje su hibridne u formi (*Astronauti* imaju elemente radionice), često se setim prošlog FEP-a na kom je Danilo rekao nešto ovako... “Predstava za decu treba da pruži uslove da dete proživi novo deljeno iskustvo u kome se oseća dobro.” Ako je konzervativnijim ljubiteljima priče (ja) taj element nedostajao u ovom simpatičnom plesnom putovanju, *Astronauti* u potpunosti ispunjavaju očekivanja kako ih je Danilo postavio.

Važno je pomenuti i da se predstava završava razgovorom o putovanju (“Koja vam je planeta bila najstrašnija? A koja najlepša?”) nakon kog deca mogu i da zajedno nacrtaju svoje utiske. Time se uče verbalizaciji i organizovanju proživljenog iskustva, te je galaktičko putovanje kompletno i svi se kući vraćaju sa suvenikom – uspomenom.

Zelena transformacija u kulturi – zašto nam je to potrebno?

Na ovoj jednodnevnoj radionici namenjenoj profesionalcima u kulturi, Jovana Karaulić, ispred inicijative Green Art Incubator, pokrenula je razgovor o načinima transformacije produkcionih pristupa i uopšte širenju svesti o zelenoj transformaciji u svim segmentima umetničkog stvaranja.

Učesnici radionice upoznati su sa delovanjem Green Art Incubator inicijative koja se fokusira na eko-obrazovanje, kao i akcije usmerene ka ‘ozelenjavanju’ kulture. GAI je do sada sproveo mapiranje/istraživanje scene, bavi se edukativnim treninzima i radionicama i osnovao je digitalnu platformu sa svima dostupnim sadržajima među kojima su i vrlo korisni priručnici za sve koje interesuje ova tema.

GAI je prepoznao da među radnicima u kulturi postoji potreba za ekološkim načinom rada, ali da je prepreka nedostatak znanja i alata. Stoga je na radionici bilo reči o tome da i lična inicijativa pojedinca može da doprinese bržem donošenju promena na planu ekološki osvešćenog rada u kulturi. Primer jeste predstava koju smo juče gledali na FEP-u Mogućnost zabavljanja kod ptica, a čiji su se autori edukovali kako da pristupe reciklaži tj. uništavanju baterija i pronašli organizaciju koja im u tome može pomoći te povezali organizaciju sa BITEF-om, osiguravši se tako, na ličnu inicijativu, a uz podršku institucije, da predstava ne ugrozi životnu sredinu.

Kako je većina učesnica/ka radionice angažovana na vaninstitucionalnoj sceni govorili smo i o tome da je pored ekološke svesti u sopstvenom radu neophodno apelovati i na institucije i zagovarati ekološke ideje kako bismo podstakli rešavanje ovog pitanja na sistemskom nivou. A u međuvremenu svi možemo da posetimo sajt Green Art Incubator-a sa pristupačnim i informativnim materijalima i probamo da pomognemo misiji koju FEP sprovodi već 28. godina, a to je da edukujemo sebe, svoje saradnike i svoju (umetničku) sredinu o ekologiji!

RAZGOVORI SA PRIJATELJICAMA

MARIJA: Jako sam brzo vozila kako bih što prije stigla. Ne znam da li je razlog radost što ću vas sresti ili ta nezasita djevojčica u meni koja želi sve sad i odmah i za koju terapeut kaže da moram da je smirim, odnosno smanjim njen uticaj u mom životu. Kakav paradoks, odrasli meni plaćaju da naučim njihovu djecu kako da zauvijek ostanu djeca i zadrže princip igre, a ja plaćam odraslog da smanji dijete u meni.

Danas sam osjetila istinsku sreću kada sam, došavši na Floridu (vojvodjansku Floridu), srela gomile djece koja sudjeluju u radionicama. Nisam čula da se iko od njih žalio na vrućinu. Bila su radosna, ta djeca zbog kojih FEP postoji, zbog kojih sam ja srećna.

FEPOLUMNE: O kretanju vode

Voda je nezaustavljiva.

Pomislil sam na Tikvaru, pogled na plažu sa balkona čarde. Voda se povukla, mislim. Napustila nas je odlučno i neće se vratiti sve dok se ne setimo šta smo joj skrivili i dok to ne ispravimo. Neću više da nosim vaše smeće, povlačim se i sve vaše prljave tajne stavljam na videlo. Mislim, moramo brzo da pohitamo, da joj ugodimo, da nam se vrati, da nas opet voli i mi nju da volimo pre nego što krenemo da je iskorišćavamo po ivicama, pecamo njenu ribu, navodnjavamo polja, branama i kanalima da joj menjamo ćud i krotimo u cevi ne bi li nam mesto vode novac kapljao u dlan. Mislim ako mi to ne uradimo, ko će? Sedim na mestu suvozača, i slušam, predugo misao vlada kako moramo spasiti planetu, moramo početi da spašavamo sebe. Sa balkona čarde na tikvari vidim automobil koji ide preko plaže. Zaustavlja se jer je vetar već toliko digao pesak i prašinu uvis da vozač ne vidi ništa. I pomislil sam da smo svi mi zajedno na suvozačevom mestu i igramo se pritiskajući nacrtane komande na kaseti za rukavice. Ni jedan ceo dan pretvoriće planetu Prašine u planetu Voda. Jeste li se kupali u vodi? Samo se pustiš i ona te nosi, ne moraš ništa da radiš, ima li šta lepše? Tako sam ja skoro na Rajni isto ovako samo...(puko nabranje najrazličitijih kvaliteta reke, od stanja rečnog korita, kvaliteta i bistrine vode, do čistoće obale) Isto, samo mnogo bolje. Isti čovek par minuta kasnije na parkingu dere se na svoju ženu i dete i besno odlazi kad nas vidi ne stižući da lice potpuno koriguje u neki društvo prihvatljiv oblik pa ono ostaje tako, negde napola svega.

Šta kaže prognoza?

TIJANA: Kada sam se danas na radionici rasplakala pričajući o suncem sprženim banatskim usevima, Sonja se začudila kako to da je tek sada palo moje prvo plakanje. Onda sam se setila da sam prethodne večeri, u mraku pozorišne sale, plakala gledajući predstavu. Glupo u tome je što plaćem na predstavu po sopstvenom tekstu, ali ne plaćem ja zaista zbog predstave, nego zbog te iste apokalipse o kojoj pišem, a koja se sve vreme oko mene uporno obistinjava i na koju me podsećaju ta banatska spaljena polja, isušena rečna korita, ali i FEP svake godine u isto vreme.

U svakom slučaju volim kad se isplaćem, olakšavajuće je, a i dobijem od tebe sokić (i to od jagode). Ipak, nadam se da će uzrok sledećeg plakanja biti lepota. Hvala ti za sokić i za ljubav.

Tijana Grumić

Oko sedam, sedamdeset posto olujna padavina. Svi smo prihvatili naših trideset posto kao sigurnost da će sve ostati nepromenjeno. I kad je počelo da seva i poglede nam je prekidala grmljavina nastavili smo sve po planu. I kad je počela kiša i kada su se sa prozora videli konobari kako obrću stolice i tugaljivo gledaju na vodom nakvašene pljeskavice tribina pod čvrtim krovom nastavljena je neometano. I kad je nestalo struje samo je jedno kratko ju prekinulo razdvor i uz blagi osmeh nelagode nastavljeno je kao da sutra ne postoji. Kada je voda počela da se uvlači u prostoriju kap po kap sa plafona, donet je lonac za fiš i nije se stalo. Pod na spratu bio je vlažan jer se kiša probila unutra oko ramova i okvira prozora, tad je već tribina izgledala kao gudački kvartet koji ne prestaje da svira dok brod tone i ljudi već užurbano idu uz i niz stepenice. Prvo dečiji žiri, onda žene i deca! Zatražena je pauza ali još mi nije jasno šta su čekali da se umiri, oluja ili slušaoci? Kada je voda odlučila da promeni sastav vazduha i da pokuša da nas sve veže kao u gustom žele kolaču izašao sam napolje. Očekivao sam kataklizmu. Umesto toga video sam da je već sve rasklonjeno, par volontera koji skupljaju sitne otpatke, nekoliko nasmejanih momaka, golih do pasa i par devojaka koje im govore da ne moraju više tako da stoje, da su stigle tople i suve majice sa likom belog puža. Deca piju sokić i stoje oko igračke kućenceta, nosili su bale sena na kojima sedi publika kao da se igraju, sad mirno posmatraju kućence i taj mir ne traje dugo. Nedaleko se čuje bojni poklič, odnekud se pojavljuje Sonja i viče: "Radi agregat, biće predstave, nema stajanja!"

I FEP je izgleda nezaustavljiv.

Danilo Brakočević

Utisci publike

Crno jagnje

- Svideo mi se konj. (4)
- Dobro je što su svi na kraju primili crno jagnje i svidela mi se glumica koja je igrala kokošku. (11)
- – Bilo mi je baš lepo.
– A šta ti je bilo najlepše?
– Ništa. (9 i po)
- Svidelo mi se na kraju kad su pevali. (11)
- Izgledalo je kao da je mjuzikl. (10)
- To što se razlikuješ ne znači da ćeš propasti u životu. (8)
- Ljudi su lažni. (7)

Reč kritičarke: Zabušavanje na ispitu zrelosti

Crno jagnje

Drugog festivalskog dana izvedena je predstava *Crno jagnje*, nastala u produkciji Puls teatra iz Lazarevca, po tekstu i u režiji Saše B. Latinovića.

Reč je o lutkarskoj predstavi koja je namenjena publici u najranijem uzrastu (3+). Komad tematizuje problem različitosti, pri čemu (sa autorskom namerom ili ne?) otvara i pitanja porodičnog i vršnjačkog nasilja.

Predstavu otvara pojava kokoške koja kroz direktno obraćanje, publiku uvodi u priču o Belom kraljevstvu u kome vladaju arogantan i isključiv kralj Beli medved i njegov sin. U kraljevstvu smeju da borave samo bele životinje, i nije dozvoljena upotreba bilo koje boje u odevanju. Okolnosti se komplikuju kada se pročuje vest da je jedna ovca iz kraljevstva ojagnjila crno jagnje. Dalji razvoj radnje svodi se na prikazivanje netrpeljivosti prema njemu, kako u porodici, tako i u školi, a konflikt se razrešava tako što jagnje sazri i odjednom su svi očarani njegovom lepotom, uključujući i princa koji odlučuje da se nadalje odeva isključivo u odeću skrojenu od crne vune.

Deca sa pune tri godine vrlo lako prepoznaju sve domaće i mnoge divlje životinje. Ono što počinju da usvajaju jeste činjenica da životinje imaju različita staništa. Stoga je osnovna postavka, u kojoj u kraljevstvu belih medveda žive životinje sa sela (kokoške, ovce, krava, magarac, mačka), izuzetno nelogična, zbunjujuća i neprihvatljiva.

Ovaj nasumični koncept dolazi do vrhunca u sceni škole, kada se među učenicima pojavi čak i slon. I to Dambo. Kome ostali likovi spočitavaju da je popularan zbog Diznijevog crtanog filma, iako lutka na sceni ni najmanje ne podseća na Diznijevog Damba. Ukoliko se prisetimo da je prva informacija da u Belom kraljevstvu žive samo bele životinje, potpuno je nejasno zašto je crno jagnje zapravo drugačije, jer svako dete zna da slon i magarac jednostavno nisu bele životinje.

Scene koje treba da prikažu da zajednica ne prihvata crno jagnje (pri čemu nije sasvim jasno da li ga odbacuju jer je različito, ili se prosto plaše činjenice da se njegovo postojanje direktno kosi sa odredbom kralja) su na mnogo nivoa problematične. Pre svega, u tim scenama ne postoji nikakva radnja. Ne postoje nikakvi postupci. Jedino što postoji jeste verbalno nasilje koje se manifestuje kroz uvrede, pretnje i zastrašivanja. U porodici crnog jagnjeta, otac ovan prvo vređa i verbalno maltretira majku ovcu, tvrdeći da ga je prevarila i da jagnje nije njegovo (!), a zatim smišlja najrazličitije uvrede za samo jagnje, i taj repertoar pogrda čak ima za cilj da nasmeje publiku svojom vrcavošću. U samoj školi jagnje maltretiraju svi – od učenika do učiteljice koja mu pretila da će zbog loših ocena morati da pređe u školu u koju idu *drugačija deca*. Izgleda da ni autor, a ni sami izvođači nisu ni najmanje promislili o težini ovih reči, a još manje o odgovornosti koju imaju i to u vremenu kada prosvetni radnici ulažu neverovatne napore u sprovođenje inkluzivne nastave.

Lako je zaključiti da su crnom jagnjetu neprijatelji svi osim majke, a ono nema nikakve kapacitete da preokrene situaciju, što je dramaturški vrlo traljava postavka. Stoga je očekivana i banalnost razrešenja, jer ne postoji ništa ni u radnji, ni unutar bilo kog karaktera, što bi moglo da dovede do obrta. Jagnje jednostavno odraste, i zajednica prestane da ga maltretira. Onda kada crni ovan postane koristan, kada princ poželi njegovo runo, on konačno biva prihvaćen. Ovo je očigledno vrlo sporna poruka, i svedoči o zaista nedovoljnoj posvećenosti i neozbiljnom pristupu autora.

Same lutke su ljupke u svojoj jednostavnosti, ali koncept izvođenja deluje nedovoljno organizovano, jer glumci potpuno nemotivisano i nedosledno ulaze u interakciju sa lutkama i isto tako izlaze iz nje.

Songovi su većinski obrade pesama koje su bile popularne u vreme baka i deka današnjih trogodišnjaka, tako da ni u taj aspekt predstave nije uloženo naročito truda.

Iako treba ohrabriti i podržati svaku inicijativu za kreiranje sadržaja za decu, očigledno je da autore i izvođače i dalje treba opominjati da se deca ne smeju potcenjivati kao publika i da se predstave za decu moraju osmišljavati predano, ozbiljno i odgovorno.

Marija Pejin

BILTEN 3

Datum: 21.08.2022.

Juče na FEP-u:

Radionice:

- Contakids
- Mural od zemlje
- Čarobni pasulj
- 3000 godina na Zemlji
- Čarapa teatar
- (Po)kretanja
- Astro Bačka!
- Radionica samoodbrane

Predstavljanje Svetske konferencije pozorišta za decu i mlade 2023. Assitej Artistic Gathering

Predstave:

- **Baja Buf** (VRUM performing arts collective, Beč, Austrija) i Špancirfest (Park kreative Zagreb, Hrvatska)
- **I Cyrano i djevojčica** (Teatar Poco Loco, Zagreb, Hrvatska i HNK Ivan pl. Zajc, Rijeka, Hrvatska)
- **Divljožder** (Narodno pozorište Toša Jovanović, Zrenjanin, Srbija)
- **DIVOVI plastični pejzaži** (Odprti predali Kranj, Slovenija, Hiša otrok in umetnosti i Zavod Carnica, Ljubljana, Slovenija)

Utisci publike *I Cyrano i djevojčica*

- Bilo je predivno. (43)
- Bilo mi je zabavno, mislila sam da će duže trajati, svidela mi se muzika i lepo mi je izgledala scena. (13)
- Predstava mi je fantastična. Naučila sam da iako je nešto boli da može da se vrati i da mogu da zapamtim neke prijatelje zauvek. (12)

- Predstava je bila smešna i tužna zato što, ja sam se selio i znam kako je to kada moraš da napustiš mesto koje ti je jako drago i svoje drugare. (10)
- Jako mi se dopala gluma i način na koji je priča ispričana i poenta. (42)
- Ne znam zašto joj nije odmah rekla da voli da se oblači kao dečak. (10)
- Meni je predstava bila baš emotivna jer sam se i ja selila u životu. (12)

Divljožder

- Najviše mi se svidela ovca. I zmaj. Dao sam joj najveću ocenu. (8)
- Svidelo mi se kada je ovca letela na gredu. (5)
- Jako mi je lepa predstava. Najviše mi se svideo deo kada je dečak jedva čekao da ide u vrtić ponovo. (7 i po)
- Čekaj malo. Prespavao sam. (4)
- – Kako ti se dopala predstava?
– Dobro. (3)
- Najviše mi se dopao deo kad je dete napravilo čestitku i poklonilo cuclu Divljožderu pa su postali drugari. (11)
- Dečak je pomogao Divljožderu da postane bolji čovek i pokazao mu je kako da bude dobar, kako da pokaže da voli druge, da nije loš i zao, već da se plaši i da ne zna da pokaže ljubav. (12)

Baja Buf

- Hihhimvaa (10 meseci)

Reč kritičarke: Mi se više ne bojimo *Divljožder*

Divljožder, u produkciji Narodnog pozorišta Toša Jovanović iz Zrenjanina, je lutkarska predstava za publiku stariju od dve godine. Režiju, dizajn lutaka i scenografiju potpisuje Jovan Caran.

Komad predstavlja priču o malenom dečaku koji odbija da poraste i odvoji se od svoje cucle, kako bi izbegao odlazak u vrtić u kome je prinuđen da se suprotstavi nasilnom drugaru. On izmišlja prijatelje koji bi mogli da mu pomognu da prevaziđe svoj strah (strašni lav, krokodil, jednoglava aždaja...), a onda se u njegovoj mašti neočekivano pojavi *Divljožder*, bahato, bezobzirno, sebično i zastrašujuće čudovište koje mu otme cuclu. Nakon što shvati da mu izmišljeni prijatelji ne mogu pomoći da vrati dragoceni predmet, dečak odlučuje da sa svojim ćebencetom hrabro krene na put i suoči se sa *Divljožderom*.

Reč je o vrlo tradicionalnoj lutkarskoj predstavi sa paravanom, i lutkama koje animiraju glumci obučeni u crno. Međutim, iako je reč o formi na koju smo odavno navikli, imali smo priliku da se iznenadimo i obradujemo predstavi u kojoj je svaki aspekt promišljen vrlo ozbiljno, ali istovremeno izuzetno maštovito i duhovito.

Sama narativna linija je jasna i zaokružena, dijalozi su prirodni, ali pažljivo prilagođeni uzrastu, čak i u onim scenama koje treba da predstavljaju nasilničku prirodu *Divljoždera*. Karakteri su vrlo dobro motivisani i funkcionalni, a konačni preokret i razrešenje izuzetno domišljato dovode do zaključka da je *Divljožder* grub jer misli da ga niko ne voli, a onda svojim ponašanjem čini da ga zaista svi oko njega izbegavaju, pa je prinuđen da proslavi rođendan usamljen i tužan. Onda kada dečak shvati ovaj obrazac, on prestaje da se plaši, poklanja *Divljožderu* cuclu i sa nestrpljenjem očekuje povratak u vrtić.

Muzika u predstavi (Danilo Mihnjević) kao i tekstovi songova su prava mala umetnička dela, i kvalitetom nadmašuju čak i aktuelnu produkciju muzike za decu.

Scenografiju i lutke odlikuje skromnost i jednostavnost, ali su njihovi kapaciteti potpuno iskorišćeni.

Izvođači su neverovatno motivisani i predani, snalažljivi, posvećeni i zaigrani.

Sveobuhvatno, *Divljožder* je pravi primer predstave za decu za čiju je vrednost zaslužan isključivo ozbiljan pristup i rad, i ona nedvosmisleno potvrđuje da nedostatak navedenih kvaliteta nikakva spoljna sredstva ne bi mogla uspešno da zabašure.

Marija Pejin

RAZGOVORI SA PRIJATELJICAMA

TIJANA: Juče sam plakala zbog suše, a onda sam se jutros probudila nervozna jer je kiša padala celu noć i jer je sve sivo, a imamo još dva dana festivala. Kako festival u tom sivilu?! Onda sam ipak rešila da budem zahvalna na toj kiši, suva zemlja ju je zaslužila. Danas nisam plakala nijednom. Danas sam samo rasterećeno uživala u festivalskom programu, koji se uprkos svim poteškoćama desio, jer, kako se kaže u jednoj kolumni iz prethodnog biltena – kao i voda, i FEP je nezaustavljiv. Dobro je da je tako.

MARIJA: Smijeh i plakanje su jednako zarazni i ljekoviti. Danas sam plakala u par navrata ali sve po mrvu, onda me je boljela glava jer sam zapravo željela da plačem kao kiša, ali je valjda kiša toliko padala da me je bilo sramota. Lijepo je kako stvari postanu fluentne među sličnima. Ne znam kako uspijevaju da se smiju dok nose mokro sijeno, ja slinim kao luda i od suvog. Danas sam shvatila da volim festivale za djecu jer je to rijetka stvar na ovom svijetu koju ljudi rade isključivo zbog drugih, bez ličnih interesa – mislim ovakve festivale.

Utisci publike *Divovi_plastični pejzaži*

- Predstava je dobra i bilo je malo previše atraktivno ali okej. Za one koji ne vole smeće mislim da je to dobro. Kao što sam ja. (8)
- Ideja je dobra, ali mislim da deca nisu shvatila poentu priče. Videli su ples i to je to. (32)
- Nesvakidašnje, uzbudljivo, neobično i sa velikom porukom. (22)
- Osećala sam se kao da prisustvujem hodanju kroz oblake i istovremeno gušenju koje doživljavamo zbog silnog smeća i zagađenja planete. (22)
- Prija mi ovaj tip predstava, ali osećam se kao neadekvatna publika i kao da ne umem dovoljno dobro da ispratim celu stvar. Jako mi se sviđa idejno rešenje u vezi sa scenografijom i kostimom, jednostavno je, a efektno. (25)
- Ni malo nije objašnjeno! (8)
- Možda su odrasli to nekako shvatili. (10)
- Zašto ona u predstavu ima slušalice? Možda ona sluša neku skroz drugu muziku, ne ovu koju nama puštaju, njoj možda trešti rokenrol? (11)

Reč kritičarke: Led, oblak i čovek Divovi_plastični pejzaži

Divovi_plastični pejzaži je plesno-vizuelni performans Ajde Tomazin, koja se u svom radu uvek dotiče postojećih odnosa čoveka i prirode.

Dragi mali i veliki Divovi, dobrodošli na plesnu predstavu Giants_plastic landscapes... Dragi mali i veliki ljudi, uđimo u svet divova, gde ćemo sresti santu leda, oblak i čoveka... uvodne su reči predstave i ujedno jedine koje možemo čuti tokom 30-minutnih događaja na beloj pozornici, beloj scenografiji i belom kostimu.

Usred ove beline koja bode oči, Čovek je Špela Premelč kao Everyman unutar plastičnog sveta. Ona se suočava sa glečerom koji se topi u vidu zalepljenih plastičnih kesa ispunjenih vazduhom i, kako se kasnije ispostavi, đubretom. Glečeri nose nezamislivo sećanje na istoriju Zemlje, a kada se Špela u jednom trenutku nađe zalepljena, utonula u nju i đubre koje samo ona nosi sa sobom, nehotice mi se nameće pitanje – Šta, ako išta, ostavljamo potomstvu?

Pa ipak, Čovek se ne zaustavlja pred otopljenim glečermom, štaviše, Špelina haljina se potpuno transformiše u plastičnu, naduvanu pohlepu, koja menja i njeno kretanje unutar ovog plastičnog pejzaža. Sada Čovek postaje kralj plastičnog sveta, plastične bitke za koju verovatno ni ne shvata da se zaista bori.

Intervju sa Ajdom Tomazin, autorkom predstave *DIVOVI_plastični pejzaži*

1. *Ajda, Divovi_plastični pejzaži nije vaša prva predstava koja kreativno povezuje različite umetničke žanrove i traži intimu u javnom događaju, obraćajući se i uključujući širok krug ljudi. Kako razvijaš svoj umetnički izraz i kakvi su ti planovi za budućnost?*

Tako je, GIANTS_plastic landscapes su nastavak istraživanja o tome kako moderne teme i estetiku približiti široj publici. Nekako 2014. godine, na master studijama koreografije i performansa u Nemačkoj, sa filozofijom društvene koreografije dogodio mi se iskorak i počela sam da gledam šire na pokret, ples i savremenu umetnost. Time je nastala i tendencija da se novi projekti usmere na dve ciljne publike: decu, mlade i predstavnike trećeg perioda života. To je, dakle, i formalna i suštinska promena, jer smatram da je neophodno edukovati publiku i ponuditi joj nova iskustva, tako da su moji projekti uglavnom iskustveni performansi. Ubuduće nameravam da nastavim u tom pravcu, ali konkretno, pre svega, planiramo DIVOVE i u filmskom mediju sa crtanom animacijom. Nastavljamo da gradimo, a ja radije nadograđujem, produbljujem i tražim nove puteve već zasađenih projekata...

2. *Aktuelne teme koje se tiču klimatskih promena i nadolazeće ekološke krize prilično su izazovan izbor tema, zar ne? Kako pokrenuti gledaoce? Kako se obratiti onima koji inače zatvaraju oči pred ovim problemima?*

Odlična autorska muzika Drejca Pogačnika i Saše Tepina tako savršeno zamenjuje nebrojeno puta preslušane reči o klimatskim promenama i prerasta redovne debate o pitanju otpadne plastike, a izrazitom zvučnom slikom crta dramaturgiju predstave, koja bi tako mogla biti podeljen na priču o glečeru, priču o čoveku i na kraju... priču o oblaku.

Divovi su nastali tokom korone i doživeli su premijeru prošlog leta, ali treći i poslednji deo produkcije OBLACI pre ovog leta, kada su svi stanovnici Slovenije prvi put osetili šta je nedostatak vode, kiše, šta suša znači. U poslednjem delu oblak pun sjajnih, srebrnih kapi spušta se ka Čoveku i Čovek se ležerno igra s njim, sve dok oblak ne pukne, a kapi više ne padaju na zemlju, već se nose nazad na nebo u obliku balona sa helijumom. Sve što ostaje u njegovom plastičnom pejzažu je znojan, umoran Čovek sa otopljenim ostacima glečera i mrtvim oblakom u njegovom belom, čistom svetu.

Upravo zbog jasnog koncepta, prefinjene vizuelne i zvučne slike i direktne priče koju Špela vodi, čini mi se samo da je poslednji gest, kada Čovek iz džepa izvuče malu plastičnu kesu i ravnodušno je baci na zemlju u suštini suvišan.

FUSNOTA

Predstava je inače zamišljena kao tiha diskoteka za 30 gledalaca, gde svaki gledalac sluša muziku direktno preko ličnih slušalica i tako je dodatno čisti od svih spoljašnjih šumova i daje joj meditativni kvalitet što, međutim, nije bilo moguće u nastupu za FEP, zbog broja posetilaca.

Nuša Komplet Peperko

Jedna anegdota za intermezzo :) Kada smo plesali sa santom leda na ulicama Ljubljane 2020. godine (*prethodni projekat DIVOVI_ledena gora) imali smo probe nekoliko puta dnevno i prolazili pored osnovne škole u kojoj su se deca igrala u dvorištu, a mi smo bili iznova pitani – šta je ovo? zašto ovo radite? Odgovorili smo –To je ledeni breg napravljen od recikliranih plastičnih kesa i naišli smo na potpitanje – ali zašto je ledeni breg ovde ako nismo na Severnom polu? I evo odgovora na vaše pitanje...

Naravno, reč je o široj svesti svakog pojedinca koji mora sam da povuče potez, ali često je to naučena i nesvesna i podrazumevana radnja, pa je i dovodenje čudnih DIVOVA u kućno okruženje način podizanja svesti... Možda samo neočekivani susret, iznenađenje, iskustvo u javnosti izaziva pitanje, debatu, zabrinutost i ponekad promenu u radu.

3. *Da li ste predstavu igrali na različitim lokacijama, pred različitom publikom? Kakve su bile reakcije? Koji vam je nastup najviše ostao u sećanju?*

Da, predstava je prvo postavljena u Kranju na BIEN festivalu, gde smo je smestili legendarnu robnu kuću Globus, koja već dugi niz godina stoji sama, zatim je usledila pozorišna premijera u Domu dece i umetnosti. Mogu reći da su nastupi na javnim/polujavnim prostorima zaista nešto posebno i fiksiraju nastup, ali i publiku, u širem kontekstu društva. Sa ove tačke gledišta, ona ima i širi uticaj. Scenska verzija, pak, neguje i čuva kvalitete pozorišta, što za gledaoce može biti intimnije iskustvo. Bilo bi teško odlučiti se.

Nuša Komplet Peperko

Reč kritičarke: Šta znači biti zaljubljen? *I Cyrano i djevojčica*

I Cyrano i djevojčica je predstava za decu stariju od deset godina. Nastala je u koprodukciji Teatra POCO Loco iz Zagreba i Hrvatskog narodnog kazališta Ivana pl. Zajca iz Rijeke. Reditelj i dramaturg predstave je Điljermo Baldo.

Komad tematizuje istraživanje osećaja zaljubljenosti i aktivno korespondira sa dramom *Sirano de Beržerak*, Edmonda Rostanda.

Glavna junakinja je Jela, desetogodišnja djevojčica, koja pripoveda o svojim najdragocenijim sećanjima na gradić u kome je odrasla. Nakon što se njen najbolji prijatelj Mateo zauvek odseli iz mesta, Jela se osamljuje u kući. Uprkos naporima majke da je podstakne na druženje sa djevojčicama iz gradića, Jela odabira povlačenje u svet književnosti kao vid eskapizma. Za nju su haljinice na cvetiće banalne, a tipične igre djevojčica nezanimljive. A onda se u mesto doseli Roksa, Jelina vršnjakinja i one ubrzo postaju najbolje prijateljice. Nakon što Roksa slučajno zatekne Jelu obučenu u odeću za dečake, neprepoznajući prijateljicu, ona se zaljubljuje i između njih započinje ljubavna prepiska, na koju Jela pristaje kako ne bi povredila drugaricu.

Radnja drame usmerena je na preispitivanje vrlo važne, ali kompleksne i teško uhvatljive teme rađanja prvih osećaja platonske ljubavi. Reč je o vrlo tananim, lirskim osećanjima, i estetika predstave je u svim svojim segmentima prilagođena sadržaju.

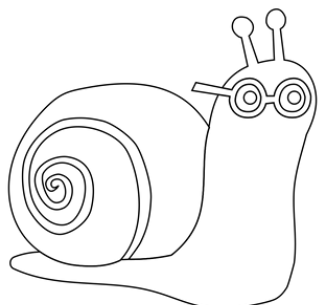
Naracija se uglavnom sprovodi kroz monološku formu, ali dovoljno vešto i maštovito, da ni u jednom trenutku ne postane monotona.

Likovi su precizno određeni, a glumice (koje su neprekidno na sceni) ih tumače izuzetno uverljivo i poletno.

Scenografija je romantična i funkcionalna. Kućice napravljene od kutija imaju autentična lica i predstavljaju likove koji u njima žive. Muzika u predstavi je svedena na ukulele i akustičnu gitaru koju svira glumica na sceni.

Ovo je predstava u kojoj scenografija, kostimi, muzika i svetlo zaista uspešno uspevaju da stvore atmosferu koja podržava i produbljuje radnju.

Imali smo priliku da vidimo i doživimo jedno potpuno celovito, autentično i zaokruženo delo, koje govori mnogo, ali takođe ostavlja prostor, i čak inspiriše, na tumačenje, promišljanje i razgovor, što je svakako retko i neprocenjivo, ne samo u pozorištu za decu – već u pozorištu uopšte.

Marija Pejin

Reč kritičarke: Igra senki *Baja Buf*

Interaktivna predstava za bebe stare od 10 do 24 meseca, njihove roditelje i jednu posmatračicu koja je svoje starije dete ostavila kod kuće u Sloveniji.

Baja Buf je predstava međunarodnog umetničkog kolektiva VRUM, koji čine članovi različitih umetničkih profila i dugi niz godina se bavi razvojem plesa i pozorišta za mlade. U centru njihovog rada je telo u najširem smislu – telo kao pokret, telo kao dijalog, telo kao zvuk, telo u prostoru, telo u odnosu... Interaktivna predstava *Baja Buf* je namenjena bebama između 10 i 24 meseca starosti, upravo zato što još nisu (sasvim) razvili svoj govorni aparat i uglavnom još ne komuniciraju rečima, već koriste svoje telo za interakciju sa drugima.

Baja Buf se odvija u mekom, bezbednom prostoru. Ovoga puta, zbog promenljivog vremena na FEP-u, u sportskoj hali za karate trening.

Na početku nas dočekuju tri izvođača (plesalice Ana i Irma i glumac Til) obučeni u neutralne crne kostime, koji nam vrlo jasno predstavljaju neka pravila.

– pre ulaska se izujte

– pre ulaska odložite sve igračke, dude i druge dodatke za zabavu

– ne fotografišite, ne koristite svoje mobilne telefone

– ne govorite, jer je predstava bez reči

A mi smo s poštovanjem ušli kao na svadbu, izuli se (gotovo) u tišini i zauzeli svoja mesta na mekom tepihu od jastuka, dok su deca manje-više hrabro počela da istražuju prostor.

I odjednom su izvođači počeli nenametljivo i polako da ponavljaju pokrete dece, njihove gestove, izraze lica, način kretanja, poglede... U početku, gotovo ležerno i sa takve udaljenosti da sam, kao posmatračica, morala pažljivo da pogledam koje dete je imalo svoju senku u izvođaču. Vremenom su i deca otkrila igru senki i počela da se igraju, oponašaju, vode, ponekad čak i preteruju, a ponekad se kriju u sigurnom zagrljaju svojih roditelja.

Ova jednostavna igra se najpre odvijala između jednog deteta i jednog izvođača i počinjala je i završavala se spontano, a na kraju su deca imala dve ili čak tri senke u vidu izvođača. Čini mi se da su se ovom jednostavnom i zaista slobodnom predstavom dotakli pozorišne igre u njenoj suštini: igra kao igra, igra kao spontanost, improvizacija, čak i ritual koji priča priču iznad svih reči i povezuje gledaoca i glumca izvan svih prostornih i vremenskih okvira.

Kao posmatračica, koja ovoga puta, srećom, nije bila opterećena sopstvenim roditeljstvom i posmatranjem (ili ocenjivanjem ili kontrolom!) svoje dece, pazila sam na sve moguće izraze dece, koje su senke/izvođači svojim oponašanjem kao lupa uvećavali. I u trenutku kada su male priče dece dobile uvećanu sliku u izvođačima, shvatila sam koliko često previdamo decu i ne prepoznamo njihove nijanse i priče koje svakodnevno i u svakom trenutku slikaju pred nama. Predstava je deci dala mnogo prostora da se izraze, a roditeljima uvid u njihov intimni svet, što je čini iznimno dragocenom.

A možete li zamisliti da su se ova mala deca toliko kretala 40 minuta da su njihove senke u vidu izvođača završile sa natopljenim košuljama?

Nuša Komplet Peperko

BILTEN 4

Datum: 22.08.2022.

Juče na FEP-u:

Predstava:

- **Tihi dečak** (Pozorište za decu, Kragujevac, Srbija)

Program svečanog zatvaranja:

- Predstavljanje radionica
- Proglašenje pobednika i uručenje nagrada

Utisci publike *Tihi dečak*

- Lutke od prstiju su realističnije od pravih lutaka. (11)
- Predstava je malo tužna, ali govori da ne treba da se igramo sa tuđim stvarima zato što možemo da napravimo neku glupost. (7 i po)
- Ova predstava je jedna od boljih koje sam gledala na FEP-u za ovih 28. godina. (36)
- Svidelo mi se jer su sa rukama napravili film, a sve se dobro razumelo. (13)
- Zanemeli smo. (9)

Nagrađene predstave

Nagrada "Dobro drvo" stručnog žirija za najbolju predstavu u celosti – **Tihi dečak** Pozoriste za decu Kragujevac (Srbija)

Nagrada "Dobro drvo" dečijeg žirija za predstavu najbližu deci – **Tihi dečak** Pozorište za decu (Kragujevac, Srbija)

Nagrada "Dobro drvo" za najbolju predstavu po oceni publike – **Astronauti** Umjetnička organizacija Shooma (Bjelovar, Hrvatska)

Specijalne nagrade

Za inovativnost u pozorištu – autorski i izvođački tim **Mogućnost zabavljanja kod ptica** Bitef Teatar (Beograd, Srbija)

Za senzibilnost u interaktivnosti – **Astronauti**, Umjetničke organizacije Shooma (Bjelovar, Hrvatska)

Glumačko ostvarenje – **Zrinki Kušević** za izvedbu u *I Cyrano i djevojčica*, koprodukcija Teatra Poco Loco (Zagreb, Hrvatska) i Hrvatskog narodnog kazališta Ivana pl. Zajca (Rijeka, Hrvatska)

Stručni žiri radio je u sastavu: **Maša Avramović**, pedagoškinja i aktivistkinja za dečija prava, **Duško Mazalica**, glumac i umetnički direktor Dječijeg pozorišta Republike Srpske i **Jovana Rakić**, koreografkinja i plesna pedagoškinja

Dečiji žiri činili su: **Lena Radovanović**, **Kolja Garamheđi**, **Maša Radonić**, **Bogdan Jović**, **Mila Majstorović Poljanski**, **Luka Milošev** i **Aleksandra Jović**.

Moderator dečijeg žirija bio je **Danilo Milovanović**.

Svaki odlazak je težak, ali uzbudljiv. Svaki odlazak je početak nečeg novog.

U Argentini selidbe su česta pojava. Najčešće se ljudi sele zbog posla, tražeći bolje uslove života. U predstavi "I Sirano i djevojčica" otišli smo kroz Jelina sećanja do tri selidbe koje su obeležile njeno detinjstvo. Ono što me je najviše zabolelo je kad sam shvatio da ona i sad ovu priču priča u sred selidbe, u sred novog bola i novog početka. Uvek je pravo vreme da se ode na ovakvu predstavu.

Kiša je odlučila da se prošeta negde drugde i da nam olakša dnevne aktivnosti na festivalu, vratila se kasno uveče da sa ulica otera goblina i kreature nazad pod šahtove. Teško je otići pre poslednje pesme. Teško je otići pre kraja. Teško je otići kad misliš da publika želi da te čuje a probio si svoj termin, a zapravo svi žele da slušaju bend koji im je na majici, a ne tebe, moja Sunčice. Nije lepo da se onda duriš, mator si za to. Treba znati otići sa stilom.

Porodica francuskih kampera u tišini i ponekom mrmoru pakuje se da ne smeta pozorišnom skupu. Kako oni znaju kad treba otići? Ne znam da li im je kampovanje odmor ili način života. Djevojčica jede grožđe zrno po zrno, na kolenima i cevanicama su joj kraste od padanja i valjanja i padanja i evo opet odlazi na klackalicu i evo opet je pala. Biće to srećni ožiljci. Svaki iz drugog mesta. Izgleda da su nam previše čitali Tri praseta kad smo bili mali pa maštamo o kući koju ni zli vuk ne može da oduva. Ili da barem nas ne oduva iz nje. Možda je današnji odgovor ježevoj kućici puževa kuća. Puž je verovatno digitalni nomad, građanin sveta, ne dobija podršku od nacionalnih fondova i zato ne plaća porez.

Video sam jednu bebu. Ljudi, njeni su prsti kao koktel viršlice. Treba otići pre nego što kreneš da racionalizuješ kidnapovanje.

Već počinjemo da se pakujemo za povratak kući. Još nije vreme za polazak ali brojimo sitno. Nije to nešto ekstremno, četkica se pomeri iz kupatila u neseser, prljave stvari se zbrajaju na gomilu, nešto se obavezno zagubi, ako ništa drugo, onda neko slovo. Ili slučajno poneseš nečije tuđe slovo ili punjač za telefon. Tako je svake godine, kad se opustimo, već je vreme da se vratimo kući. Zato pre polaska užurbano tražimo lica i osmehe koji su nam doneli radost proteklih dana i tužni smo kad shvatimo da je neko pošao bez pozdrava. Inače i meni teško padaju pozdravi pred odlazak, ne znam zašto je to tako. Obično nemam ništa da kažem, obično reći jesu suvišne. Ali sad znam šta želim da kažem.

Hvala vam na pažnji, brizi i nežnosti. Do sledećeg čitanja i sledećeg FEP-a, pozdrav!

Danilo Brakočević

Tihi dečak jeste komad koji je postavljen po principima do kojih je u svom radu došao glumac, reditelj i pozorišni pedagog Žak Lekok, a koji su danas poznati kao forma pod nazivom platform teatar. Ukratko, radi se o posebnoj vrsti fizičkog teatra, čija se inovativnost ogleda u istraživanju mogućnosti da glumac, odnosno ansambl predstave, pošavši od tačke neutralne maske, može postati karakter, ali i lutka, scenografija, rekvizit ili kostim. U ovakvoj postavci, narativ je izuzetno značajan jer predstavlja temelj na kome se izgrađuje sam jezik predstave. Predstava *Tihi dečak* je izuzetan primer ovog metoda u svakom svom segmentu.

Priča je veoma jednostavna: dečak Vuk iskoristi retko odsustvo roditelja kako bi sa mlađom sestrom Lejlom otišao na tavan i konačno dodirnuo očevu lovačku pušku. U pogrešnom trenutku, puška opali, a on izgubi sluh. Međutim, iako nenametljiv, ovaj narativ je, dramaturški, vrlo precizno strukturisan.

Celokupna predstava odigrava se unutar jednog rama, koji se ipak ne može nazvati scenografijom, jer upravo glumci, svojim telima, prave scenografiju za mnogobrojne epizode unutar priče. Na taj način, pozorišni izraz praktično deluje filmski, i neretko se doslovno poigrava smenjivanjem totala i krupnog plana. Sam Lekok je isticao važnost kolektivne igre pri realizaciji ovakve forme pozorišta. I zaista, Milomir Rakić, Ljubica Radomirović, Miloš Milovanović i Sanja Matejić jesu podigli lestvicu razumevanja ovog pojma. Oni doslovno, na trenutke deluju kao jedna glava koja pokreće četrdeset prstiju.

Posebna vrednost ove predstave, ogleda se u činjenici da forma, iako nesvakidašnja, nije sama sebi cilj, već svoju svršishodnost ostvaruje upravo kroz sadržaj. Priča o gluvom dečaku, koji će biti prinuđen da progovori svojim rukama, prstima, ispričana je upravo tako – rukama i prstima. Lekok takođe ističe da glumca ne bi trebalo asocijativno povezivati sa likom koji igra. Tako Milomir Rakić, sa upadljivom bradom, tumači lik dečaka. Ovo mu omogućava da obezbedi prihvatanje uslovnosti da u jednom trenutku bude Vuk, a već u sledećem brdo. Isto važi i za sve ostale likove: majku, oca i petogodišnju sestru. Oni se ne percipiraju spolja, već se izgrađuju glumačkim sredstvima, pre svega mimikom.

Ipak, ova predstava je možda ponajviše značajna zbog toga što aktivno uključuje publiku, i to u smislu da od nje zahteva da pokrene sopstvenu stvaralačku percepciju. Deci je vrlo blisko igranje sopstvenim prstima, ona prepoznaju princip i prihvataju izazov. Na taj način, *Tihi dečak* postaje ugledni primer pozorišnog čina koji ukazuje poverenje i poštovanje dečijoj mašti i to je, bez daljnog, vrlina koja ovu predstavu čini nezaboravnom.

Marija Pejin